

Избухва протест срещу разпределението на средствата при конкурс на българския фонд за научни изследвания

Петиция твърди, че конкурсът е опорочен и парите са насочвани към слаба наука

Алисън Абът
28 ноември 2012 г.

Българските учени никога не са имали особено доверие в собственото си министерство на науката, но резултатите от класирането на проектите на тазгодишния конкурс предизвика безпрецедентна буря от възмущение.

На 22 ноември, подробна статия на първа страница в националния всекидневник "Сега публикува списък на обвинения, от които настръхва косата - вариращи от големи средства, отпуснати за финансиране на фирми и фондации, които нямат опит в научните изследвания, до предполагаем конфликт на интереси, засягащи геолога Рангел Гюров, който е председател на Изпълнителния съвет на националния "Фонд за научни изследвания" (ФНИ) към Министерството на образованието и науката. Гюров застъпва недоказана теория на "тирбушона" за предсказване на земетресения.

Все по-голям брой учени сега твърдят, че фондът налива пари за изследвания в псевдонаука и нечестно фаворизира тези с тесни връзки с агенцията. Тази седмица повече от 400 (вече 1241, **бел. пр.**) изследователи изпратиха петиция до министър-председателя и парламентарната комисия по наука, изисквайки преоценка на конкурса. "Ние нямаме никаква представа защо някои проекти не са спечелили, защото нямаме информация за рецензиите, казва ученият в областта на физиката на кондензираната материя Виктор Атанасов, от Софийския университет, който спомогна за организирането на петицията, и чийто проект за изследвания на графен е бил отхвърлен. "И ние нямаме представа защо някои проекти са спечелили, тъй като не бяха предоставени оценките им."

Протестът идва в момент, когато подкрепата за науката е паднала на много ниско ниво. От 2009 г., университетските бюджети са намалени с повече от 20%, а бюджетът на Българската академия на науките, която обединява 41 изследователски института в страната, е спаднал с повече от 40%. "Очевидно е важно, малката сума пари, която имаме, да се изразходва правилно", казва Атанасов.

(Виж още по темата предишни публикации в Нейчър.)

Оспорваният конкурс беше обявен през май от ФНИ, с отпускане на грантове на обща стойност 14.8 млн лева (9,8 млн. долара). Проекти в шест приоритетни области, включително материалознание (изследване на нови материали, **бел. пр.**) и биотехнологии - бяха поканени да се състезават за суми до половин милион лева всеки, и в крайна сметка бяха избрани 95 от около 1200 подадени проекта.

В петицията се казва, че два от проектите, поделящи помежду си 678 000 лева, са били подкрепени само заради връзката си с Гюров. Много геолози са скептични по отношение на теорията на Гюров, предсказваща земетресенията, която свързва геологични процеси, фази на Луната и изменението на климата. Някои от отличените проекти включват наскоро защитилата му докторантка и съавтора на теорията на тирбушона. Гюров не отговори на въпросите на Нейчър по повод обвиненията срещу него.

Петицията също така изказва съмнения относно проект за изграждане на нано-сателит, който отхапва 480 000 лева за две фирми, наречени Булкюб и Спейс рисърч. И двете са

регистрирани като нови компании едва на 16 юли, крайният срок за предаване на проектите, и всяка е декларирала само по 50 лева капитал. Главният ръководител на проекта, Валери Голев, оглавяващ астрономията в Софийския университет (по-точно, зам-декан на ФзФ, **бел.пр.**), казва, че спътниковият проект ще осигури полезно обучение на студентите и ще помогне на България да развива своите космически дейности, и че той смята, че новоучредените компании са компетентни.

В писмено изявление към Нейчър, говорител на министерството заяви, че големият брой на кандидатстващи в конкурса проекти демонстрира, че учените имат доверие във ФНИ. Министерството не реагира на твърденията, че грантовете са разпределени неправомерно, нито обясни избора на спечелилите.

Протестът се случва когато бившият директор на ФНИ, Емил Хорозов, сигнализира за корупционните практики при финансиране на научни изследвания преди две години, се оказва мишена на обвинения за незначителни управленски нарушения. Хорозов, който е математик, стана директор на ФНИ през януари 2010 г. с мандат за реформиране на Фонда. Той и неговият екип изготвиха доклад, в който подробно описаха нередности, включващи повече от половината от проектите, финансирани през 2008 г. и 2009 г., който Хорозов предаде на служители от министерството през ноември 2010 г.. Но Хорозов подаде оставка през февруари 2011 г., считайки, че докладът е бил игнориран (виж Nature 472, 19; 2011). "Ние говорим тук за десетки милиони евро, може би дори стотици милиони евро", твърди Хорозов. "Искам да се уверя, че лошите практики са разобличени и са спрени."

Една година по-късно, Агенцията за държавна финансова инспекция АДФИ в София, която разследва обвиненията, осведомява Хорозов, че нейното разследване ще включва и неговия мандат като директор. АДФИ впоследствие идентифицира 30 процедурни прегрешения, и приписва девет дребни провинения на Хорозов.

Хорозов отрича всякакви провинения, и твърди, че обвиненията са димна завеса, за да се прикрие провалът на АДФИ да се справи с много по-сериозни проблеми, повдигнати в доклада му. АДФИ казва, че тяхното разследване следва стандартни процедури и, че констатациите им са публично достъпни.

Докладът на Хорозов твърди, например, че около 2,4 милиона лева са насочени без надлежно оценяване на проекти, включващи четири фондации, които предлагат логистични услуги за научни изследвания (провеждани от Института по рибни ресурси, **бел. пр.**) на ресурсите на Черно море и морската инфраструктура. Един от проектите всъщност е отхвърлен през 2009 г., но след това одобрен в закрито заседание на Изпълнителния съвет на ФНИ през 2011 г., на което е одобрен и огромен грант от 800 000 лева на друг проект. Не е имало официална проверка на научните постижения на проектите.

Всичките четири фондации са регистрирани на името на бизнесмена Галин Димитров. Той каза за Нейчър, че е президент на "Фондация за развитие и реализация на обществен ресурс", но е само донор на останалите, добавяйки, че фондациите предлагат правен и финансов опит на учените. Неговата цел, казва той, е да се направи "България по-добро място за живеене".

Учените, обаче смятат, че оскъдните средства на България се насочват не към стойностните изследвания. "Ние не вярваме, че рецензирането е било справедливо", казва микробиологът Павлина Долашка от Института по органична химия към Българската академия на науките, чийто проект за разработването на ваксини, е бил отхвърлен. "Тъй като някои от грантовете са много големи, ние трябва да протестираме."